

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-avgustdagi PQ-4805-son «Kimyo va biologiya yo'nalishlarida uzluksiz ta'lim sifatini va ilm-fan natijadorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori (qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 13.08.2020 07/20/4805/1174-son).

2. Алимova Ф.А. Повышение эффективности обучения химии с использованием компьютерных технологий (на примере разделов «Растворы» и «Электрическая диссоциация») Дисс. канд. пед. наук. - Т.: ТГПУ им. Низами, 2009.

3. Omonov H.T., Raxmatullaev N., Mirkomilov Sh. Kimyo o'qitish metodikasi. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – T.: «Iqtisod-Moliya», 2013. 172-b.

4. Nizamova S.A. Kimyo ta'limi samaradorligini oshirishning innovatsion texnologiyalari. Monografiya. – T.: «Adabiyot uchqunlari», 2016.

5. Tillaboev I.N. Interaktiv elektron doskadan foydalanish uslubiyoti. // «Yosh matematiklarning yangi teoremlari» mavzudagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari. - NamDU, 2013.

REZYUME. Ushbu maqolada kimyo darslarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va interaktiv elektron doskalardan samarali foydalanish imkoniyatlari va ularning afzallik tomonlari to'g'risida ma'lumot berilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье представлена информация о возможностях эффективного использования информационно-коммуникационных технологий и интерактивных электронных досок на уроках химии и их преимуществах.

SUMMARY. This article provides information about the possibilities of effective use of information and communication technologies and interactive electronic whiteboards in chemistry lessons and their advantages.

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA YOZMA ISHLARNI TEKSHIRISHGA QO'YILADIGAN TALABLAR VA UNI TASHKIL ETISH MASALALARI

M.Hazratqulov – dotsent

Samarqand davlat universiteti

Tayanch so'zlar: bayon, insho, fikr, reja, dalil, xulosa, analiz, obraz.

Ключевые слова: высказывание, эссе, мнение, план, доказательство, вывод, анализ, образ.

Key words: statement, essay, opinion, plan, proof, conclusion, analysis, image.

O'quvchilarda bog'lanishli nutqni o'stirish, so'z boyligini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga yo'naltirishda insho yozdirish bilan birga uni tekshirish va baholash ham alohida o'rin tutadi. O'quvchilarning adabiyot darslarida yozgan insholarini baholashda, eng avvalo, tanlangan mavzuning qay darajada ochildirilganligiga, fikrlarning ma'lum dalillar bilan qanchalik asoslanganligiga, xulosalarning nechog'lik mustaqilligiga e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Insho – o'quvchilarning badiiy asarni, undagi yetakchi qarashlarni qanchalik anglaganligi, o'z fikrini to'g'ri, ma'lum izchillikda ifodalash ko'nikmasini egallaganlik darajasini aniqlashning asosiy shakli hisoblanadi.

Prof. A.Zunnunov "Adabiyot o'qitish metodikasi" kitobida o'quvchilar inshosida uchraydigan tipik xatolar sifatida quyidagilarni sanaydi:

1. Insho temasining tub mohiyatini anglatuvchi masalalarga qaraganda ikkinchi darajali masalalarga ko'proq ahamiyat qaratadilar.

2. Yozuvchining o'ziga xos uslubini, badiiy mahoratini emas, balki asarlarini sanab o'tib, mazmunini qisqacha bayon etadilar.

3. Qahramon obrazi analizida yozuvchi oldinga surgan asosiy g'oya haqida fikr yuritmaydilar.

4. Asarni analiz qilishda, obrazlarga xarakteristika berishda mustaqil fikr bildirmaydilar.

5. Insho temasini tuzilgan reja asosida izchillikda yoritmaydilar [1:133].

Bundan shunday fikr kelib chiqadiki, yozilajak insho mavzusining tub mohiyatini anglash, yozuvchi ilgari surgan g'oya haqida fikr yuritish, timsollarga xarakteristika berishda muallifda mustaqil fikrning mavjudligi, fikr ifodalashdagi izchillik, asardagi mavzuga doir muhimni nomu-himdan farqlash bilan bog'liq jihatlar o'quvchi inshosini baholashning asosiy mezon bo'lib hisoblanadi. Ya'ni, adabiy ta'limdagi insholarni baholashda inshoning tili, imlo me'yorlari va ishora (puntuatsion) xatolaridan ko'ra undagi mazmun, bildirilgan fikrning ahamiyatlilik darajasi, ijodkorlik, o'quvchi dadil aytgan munosabatlarning birinchi planga qo'yilishi maqsadga muvofiqdir.

Rossiya Federatsiyasi umumta'lim muassasalarida insho va bayonga hamon ikkita baho qo'yiladi: birinchisi, ishning mazmuni va nutqning shakllanganligi (adabiy savodxonligi)ga; ikkinchisi orfografik, puntuatsion va nutq normalari (grammatik savodxonligi)ga qanchalik amal qilinganligiga asoslaniladi.

O'zbekistonda ham (maktablar o'n yillik tizimga

o'tganidan keyin) maktabni bitiruv imtihonlari yoki oliy ta'lim muassasalariga o'qishga kirish imtihonlarida yoziladigan insholarni tekshirishga o'quvchi va abituriyentlarning ham ona tilidan, ham adabiyotdan bilimliligi, savodliligi darajasi, tafakkurining mustaqilligi, mavzuning yoritilishi singari bir qator talablar bilan yondashiladi. Yozilgan insholarga qo'yiladigan talablar umumlashtiriladi. Ya'ni xatolari ham, mazmuni ham inobatga olinadi va ikkita baho qo'yiladi.

Lekin umumiy o'rta ta'lim tizimining ona tili darslarida o'quvchilarning yozma savodxonligini o'stirish maqsadida tashkil etiladigan diktant, bayon va insholarini baholashda ularning darslarda o'zlashtirgan grammatik bilimlarni o'zlashtirganlik darajasi – orfografik, puntuatsion va nutq normalariga qanchalik amal qilinganligi yetakchi ahamiyat kasb etadi. Ona tili darslarida bajarilgan didaktik topshiriqlar ko'magida savodxonlikka erishgan o'quvchi adabiyot darslarida yozilgan insholarida bu kabi xatoliklarga yo'l qo'ymaydi, ya'ni ona tili darslarida o'zlashtirgan bilimlariga tabiiy ravishda amal qiladi. Shu ma'noda adabiyot darslarida tarbiyalanuvchilarning ma'naviy sog'lomligi, tafakkur mustaqilligi, fikr izchilligi va shaxsiy munosabatini shakllantirish maqsadida tashkil etiladigan insholarni tekshirilganda inshoga bitta baho qo'yiladi va bunda quyidagi jihatlar muhim omil hisoblanadi:

1. Adabiyot darslarida tashkil etilgan insholarni baholashda o'quvchi fikrining mustaqilligiga, o'ziga xosligiga, uning kompozitsion va nutqiy yaxlitligiga alohida e'tibor qaratiladi. Original qarashlarning mavjudligi va o'rinli misollar keltirilganligi bahoning oshirilishiga asos bo'ladi.

2. Agar inshoning hajmi belgilangan me'yordan bir yoki ikki barobar ortiq bo'lsa ham, hajmning ko'pligi inshoni yuqori baholashga asos bo'lolmaydi.

3. Agar mavzu mazmunan ochilmagan bo'lsa, garchi boshqa jihatlardan ish juda yaxshi yozilgan bo'lsa ham, baho qoniqarli bo'lmaydi.

Bundan tashqari, adabiyot darslarida tashkil etilgan insholarni tekshirish va baholashda quyidagilar ham inobatga olinishi maqsadga muvofiqdir:

- yozilgan ishning mavzuga mos kelish-kelmasligiga;
- epigrafning mavzuga va insho matniga mosligiga;
- reja bamlari orasida mantiqiy bog'lanish mavjudligiga;
- insho reja asosida yozilmagan bo'lsa, material qanchalik izchil bayon etilganiga;
- mavzuning yoritilishida mantiq borligiga;

- insho kompozitsiyasining butunligiga;
- inshoning qismlari hajm jihatidan to'g'ri shakllantirilganiga;
- insho matnida ko'chirmalar borligiga. Agar bor bo'lsa ularning o'rinli ishlatilganiga;
- dalillar keltirishda xatoliklarga yo'l qo'yilmaganiga;
- fikr chalkashliklari yo'qligiga;
- inshoning mazmunan mavzu va asosiy fikrga qanchalik mosligiga;
- mavzuning ochilganligik darajasiga;
- dalillarning qo'llanilganligi va asosililigiga;
- fikr bayonining izchilligiga;
- xulosalarning asosililigiga;
- munosabatning mustaqilligiga.

Ona tili darslarida o'quvchilarning savodxonligini oshirish maqsadida tashkil etiladigan insholar qancha ko'p yozdirilsa, adabiyot darslarida uyushtiriladigan insholarda fikr izchilligi, uslub ravonligi, xulosalarning mustaqilligi va asosiligi, shaxsiy munosabatning mavjudligi, ishning o'qishligini ta'minlashda shuncha muvaffaqiyatga erishish mumkin. Bu kabi insholarni baholashda yuqorida sanalgan talablarining mavjudlik darajasidan kelib chiqib ish tutiladi. Ularning deyarli barchasi aks etgan ishlarga «5»; nisbatan kamorq talablar amalga oshirilgan ishlarga «4»; deyarli qamrab olinmagan insholarga esa «3» baho qo'yiladi. Lekin zinhor-bazinhor yomon baho qo'yilmaydi – baholash masalasi ochiq qoldiriladi.

Metodist olim Q.Husanboyeva adabiyot darslarida o'quvchilar inshosini baholash haqida quyidagilarni aytadi: “Adabiyot darslari – ko'ngil darslari. Adabiyot darslarida, ko'ngil bilan ishlayotganda ko'ngilga yomon baho qo'yishga hech kimning haqqi yo'q. U Allohning mulki. Juda noiloj qolinganda bolaga ozgina to'g'ri yo'nalish berib, hozircha baho qo'yilmaganini, keyingi safar yaxshiroq yozishga urinishi lozimligini aytib baho ochiq qoldiriladi” [2:132].

Demak, adabiy ta'limda o'quvchilarning insholarini baholashga o'qituvchi o'ta sinchkovlik va e'tibor bilan yondoshmog'i kerak bo'ladi. Masalan, 5-sinf o'quvchisi “Bulbul” ertagi asosida “Ertak haqida taassurotlarim” mavzusida insho yozgan bo'lsa, unda o'quvchi, birinchi navbatda, o'z fikr-mulohazasini oshkor ayta olgan bo'lishi kerak (Garchi u xato bo'lsa ham. Chunki, umuman fikrning yo'qligidan ko'ra, noto'g'ri bo'lsa ham bori muhim. Fikr-sizlikdan ko'ra noto'g'ri fikrni to'g'ri yo'nalishga solish osonroq.). Insho hajmi unchalik katta bo'lmaydigan bo'lsa, biroq unda aytilgan fikrning teranligi muhim ahamiyat kasb etadi. Munosabat bildirayotgan o'quvchi ertakdagi tabiiylik va sun'iylikning farqini nafaqat ertakdagidek, balki bugungi hayot bilan bog'lab anglashi va ifodalashi adabiy ta'lim uchun katta ahamiyat kasb etadi. Jamiyatda ham xuddi shunday sun'iylik va soxtaliklarning ta'siriga tushib qolmaslik, nima yaxshi-yu, nima yomonligining farqiga yetish, hayot yo'lida adashmay olg'a borish muhimligini ilg'ashi o'quvchining ertak g'oyasini tushunganlik darajasini anglatadi. Ertak sujetini shunchaki qayta bayon qilib berish, asar qahramonlari harakatini takror aytib berish o'quvchining ertakning tub mohiyati anglanganligini bildirmaydi.

Samarqand shahar 64-umumta'lim maktabining 5-sinflarida olingan insholar tahlilida yuqoridagi fikrlarni asoslaydigan holatlarni ko'rish mumkin (insho imlo va uslubiy xatolari tuzatilgan holda taqdim etilmoqda):

Ertak haqida taassurotlarim

“Bulbul” ertagida bir podsho bo'ladi. Podshoning o'z bulbuli bo'ladi. Bir kuni Yaponiya imperatori unga yana bir bulbulni sovg'a tariqasida yuboradi. Podsho o'z bulbulidan ko'ra Yaponiya imperatori yuborgan bulbulni yaxshi ko'rib qoladi. Biroq vaqt o'tib, sun'iy bulbul buzilib qoladi. Podsho ham kasal bo'lib qoladi. Tabiblarning davolashi foyda bermaydi. Shunda podsho o'z bulbulini topib kelishlarini so'raydi...

Bir qizcha podshoga rahmi kelib unga bulbulini topishda yordam beradi. Shu tariqa podsho yana tuzalib ketadi.

Ushbu inshoda asar matni qisqartirilgan holda takrorlangan. O'quvchi eslab qolganlarini qog'ozga tushirishga harakat qilgan, biroq uning asarga bo'lgan munosabati, shaxsiy fikri, ertakdagi asosiy g'oya aytilmay qolib ketgan. O'qituvchi bu o'quvchiga chiroyli va bexato yozganligi uchun bir yoqlamalilik asosida “yaxshi” baho ham qo'yishi mumkindir, biroq undagi asosiy fikrning aytilmay qolib ketayotganligi, adabiy ta'limda jiddiy xato hisoblanadi.

Tajriba sinovda qatnashgan o'quvchilar o'z insholari uchun turli-tuman mavzularni tanlashgan. Boshlang'ich sinf o'quvchilari «Birinci qor», «Yangi yil», «Navro'z» singari, yuqori sinflar tarbiyalanuvchilari «Til bilgan el bilar», «Kelajakda kim bo'lmoqchiman», «Vatan – ona kabi muqaddas», «Mening sevimli kitobim» singari mavzularda insho yozishgan. Samarqand shahridagi 64-maktab 6-sinf o'quvchisi Ravshanova Nigina erkin mavzuda quyidagi inshoni yozgan:

Mening sevimli kitobim

Hayotda har bir insonning sevimli narsasi bo'ladi. Masalan, kimnidir mushugi, kuchugi, yoki sevimli o'yinchog'i bo'lishi mumkin. Mening eng sevimli narsam O'tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari” kitobidir.

Men bu kitob haqida 5-sinfda o'qiyotganimda adabiyot darsida tanishganman. O'qituvchimiz dars o'tayotganida “Gilam paypoq”, “O'ris bolaning oyisi” hikoyalarini jon qulog'im bilan tinglardim. Keyin shu kitobni sotib oldim. Sotvolgan kunimoq uni o'qishni boshladim. Kitobdagi boshqa hikoyalar ham menga juda yoqdi. Undagi ona mehri, onani farzandiga bo'lgan mehribonligi meni ham ayamga bo'lgan munosabatimni o'zgartirdi. Men ayamni yana ham yaxshi ko'ra boshladim. Shu paytgacha bu kitobni juda ko'p marta qayta va qayta o'qib chiqdim. Barcha sinfdoshlarimga ham shu kitobni o'qishni tavsiya qilaman...

Insho muallifi bir qator imloviy va uslubiy xatolarga yo'l qo'yg'an. Jumladan, “kimnidir” so'zida qaratqich o'rniga tushum kelishigi qo'shimchasi ishlatilgan, yoki ayiruv bog'lovchisidan oldin vergulni noto'g'ri ishlatgan, “Men bu kitob haqida 5-sinfda o'qiyotganimda adabiyot darsida tanishganman” gapidagi “haqida” ko'makchisi o'rnida “bilan” ko'makchisi ishlatilishi lozim edi. Ko'rinadiki, kichkinagina inshoda bir talay imloviy va uslubiy xatolar mavjud. Lekin adabiyot darslarida yozilgan insholarda bunday xatoliklar ikkinchi planda qoladi. Adabiy ta'lim uchun o'quvchida munosabat bildirish istagining mavjudligi, uning o'z mustaqil fikri va qarashlarini qanchalik dadi ifoda eta olishi muhimdir. Shu nuqtayi nazaridan yondashganda ushbu insho ijobiy baholanmog'i lozim. Albatta, yozma ishlarga bo'lgan eng muhim talablardan biri matnni imloviy, ishoraviy va uslubiy xatolarsiz yozish. Biroq adabiy ta'lim uchun insholarda aytiladigan sog'lom fikr, ijodkorlikning mavjudligi, bildirilgan munosabatlar bir qadar ustun sanaladi. Shundagina o'quvchilarda yana fikr bildirish istagi paydo bo'laveradi, ijodkorlik shakllanadi, yangi-yangi g'oyalar sari olg'a qadam tashlanaveradi.

“Mening sevimli kitobim” mavzusidagi inshoni, agar baholash tizimi 5 ballik asosida bo'lsa, o'quvchining insho mavzusi va asar g'oyasini anglagani, qarashlarini o'z mustaqil fikri bilan asoslay olganligi uchun 5 ball qo'yish, biroq uslubiy kamchiligi, ishoraviy xatolarini ko'rsatib, xatolari ustida ishlashni alohida topshirish adabiy ta'limning maqsadiga muvofiq bo'ladi.

Maktabda o'quvchilarning insholarini tashkil etishda adabiyot o'qituvchisining asosiy vazifasi tarbiyalanuvchini kerakli material bilan ta'minlash, ishga qanday kirishishni o'rgatish, ishlashga to'g'ri yo'nalish berishdan iboratdir. “Agar mening bolalarga berganlarimni usul deb atash mumkin bo'lsa, – degan ekan L.Tolstoy, – u usullar quyidagilardan iborat: a) ularga yozma ish uchun eng katta

va xilma-xil mavzularni taklif etish va tanlash ixtiyorini berish. Bu mavzular bolalar uchun maxsus tanlangan bo'lmay, o'qituvchining o'zi uchun ham o'ta jiddiy va qiziq bo'lishi kerak; b) ularga bolalarning insholarini o'qishga berish va namuna sifatida ham faqat o'z tengdoshlarining ishlarini ko'rsatish; v) eng muhimi, bolalarning ishlarini tekshirayotganda daftarinig ahvoliga, xatining sifatiga, xatolariga va ayniqsa, uning ifoda tarziga, aytish joiz bo'lsa, uslubiga hech qachon tanbeh bermaslik kerak" [7:38].

Bugungi kun ta'lim tizimidagi, xususan, adabiyot darslarida insho yozdirishdagi kamchiliklarning asosiy sababi o'quvchilarda kitobxonlik saviyasi past ekanligidir. Kitob o'qimaydigan o'quvchining nafaqat asar qahramonlari haqida so'z yuritilishi, balki oddiy insoniy qadriyatlar borasidagi mulohazalari ham sayoz, asossiz bo'lishi tayin. Maktab ta'limida adabiyot o'qitish tizimi qanday yo'lga qo'yilganligi haqida Q.Husanboyeva quyidagilarni bayon etadi: "Darsliklardagi didaktik ashyolarning vazifasi o'quvchini o'sha eng zo'r asarni mustaqil ravishda qidirib, topib o'qiydigan ma'naviyat egasi sifatida shakllantirishdan iboratdir. Afsuski, bugun maktabda adabiyotdan dars berayotgan o'qituvchilarning hammasi ham buni anglab eytganicha yo'q. Darsliklarda hech narsa mualliflarning qolipiga solinmasligi, ularning xulosalariga asoslanmasligi kerak. Darsliklarda bolaga ta'lim jarayonining o'qitilishi kerak bo'lgan, berilishi lozim bilimlar miqdorini miyasiga joylab qo'yiladigan obyekt deb emas, balki darsning o'qituvchi bilan teng maqomdagi ijrochisi va egasi deb qaralishi lozim. O'quvchilar darsning tinglovchisidan, intizomli ijrochisidan bu jarayonning subyekti – ishtirokchisi martabasiga ko'tarilishi zarur. Darsliklarda bu yaqqol aks etib turishi maqsadga muvofiqdir" [2:97].

O'quvchilarning adabiyot darslarida yozgan ijodiy ishlarini baholash uchun boshqa davlatlarning insholarni baholash mezonlariga asoslanilgan holda maxsus mezonlar belgilab olinish maqsadga muvofiq bo'ladi:

1. Badiiy so'zga tayanilgan ijodiy ishlar uchun: badiiylik va tafakkur obrazlilikining ustuvorligi.
2. Nazariy-adabiy tushunchaga tayanilgan ishlar uchun: nazariy bilimlarning ustuvorligi, ijodiy tafakkur unsurlarining mavjudligi (aqlning egiluvchanligi, mantiqiy fikrlash, ketma-ketlilik).

Adabiyotlar

1. Zunnunov.A. Adabiyot o'qitish metodikasi. –Toshkent: «O'qituvchi», 1992. 299-b.
2. Husanboeva.Q. Tahlil adabiyotni anglash yo'li. –Toshkent: «Sharq», 2013. 346-b.
3. Qosimova.K. Ona tili o'qitish metodikasi. –Toshkent: «Noshir», 2009, 232-b.
4. Ahmedov.S., Adabiyot. 5-sinf uchun darslik. -T.: «Sharq», 2012.
5. Madayev.O. Insho qanday yoziladi. –Toshkent: 1991. 120-b.
6. O'zbek tilining izohli lug'ati. Ikkinchi jild. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi". –Toshkent: 2006, 671-b.
7. Толстой Л.Н. Педагогические сочинения. / Сост. Н.В.Вейкшан. –М.: Педагогика, 1989. –С. 38.

REZYUME. Ushbu maqolada umumta'lim maktablaridagi yozma ishlarning tashkil etilishi va tekshirish talablari yoritilgan. Hozirgi kunda o'quvchilar bilimni baholash bilan bog'liq bir qator o'zgartishlar bo'layotgan paytda kerakli zaruriy xulosa va tavsiyalar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье описывается организация письменной работы в общеобразовательной школе и требования к сдаче экзамена. В настоящий момент, когда происходит ряд изменений, связанных с оценкой знаний студентов, представлены необходимые выводы и рекомендации.

SUMMARY. This article describes the organization of written work in secondary schools and the requirements for examination. At the moment when there are a number of changes related to the assessment of students' knowledge are presented necessary necessary conclusions and recommendations.

XIMIYA SABAG'INDA INTEGRACIYALASQAN OQITIWI

D.Jarekeyeva – magistrant

Berdaq atindagi Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

E.Abdisattarova – pedagogika ilimleri boyunsha filosofiya doktori

M.Sultanov – stajyor-oqituvshi

Ajiniyaz atindagi Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

Tayanch so'zlar: kimyo, integratsiya, o'quvchi, element, reaksiya, dars.

Ключевые слова: химия, интеграция, ученик, элемент, реакция, урок.

Key words: Chemistry, integration, student, element, reaction, lesson.

Házirgi kúnde tálim procesinde interaktiv usıllardan paydalanıp, tálimniń nátiyjeliligini kóteriuge bolǵan qızıǵıwshılıq kúnnen-kúne asıp barmaqta. Sonıń menen

3. Axloqiy tushunchalarga tayanilgan ishlar uchun: estetik vaziyatning mavjudligi, o'qilganlarni shaxsan tushunib yetilganlik darajasi.

4. Ma'lum maqsadga yo'naltirilgan insho turlariga xos bo'lgan xususiyatlarning tushunilganligi darajasi.

5. Insho mavzusi va g'oyasini izohlashda mushohadaning mavjudligi hamda asardagi etakchi qarashlarni tushunib yetganlik.

6. Inshoning originalligi (g'alati qahramonlar, mustaqil o'ylab topilgan qiziqarli buyumlar, g'ayrioddiy harakatlar) va bqlarning mavjudligi.

7. Fikr ifodalashda mantiqiylik, ketma-ketlilik, sharhlash, tasavvur faoliyatining mavjudligi.

8. Nutqning hissiylik darajasi, inshoda monolog va dialoglardan foydalanilganlik darajasi.

9. Insho yozishda o'quvchilarning shaxsiy munosabat bildira olish ko'nikmalarining rivojlanganlik darajasi.

10. O'quvchilarning insho mavzusini ochib berishdagi ijodiy yondashuvi, mustaqil munosabatlarning mavjudligi.

11. Insho yozishda o'quvchi faoliyatining erkinlik, ongliqlik, ixtiyoriylik tamoyillariga asoslanganligi.

12. O'quvchilarda voqea-hodisa, shaxs va uning xatti-harakatiga munosabat bildirish ko'nikmasining shakllanganlik darajasi.

13. O'qilgan asardan olgan taassurotlarini yorqin ifodalab bera olish darajasi.

14. Adabiy qahramonlarning xatti-harakatlariga bildirilgan munosabatini asoslay bilishi.

15. Adabiy tarixiy davrlar, adiblar ijodiga berilgan bahoning haqqoniyligi va asosliliigi.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchida aql egiluvchanligi, dialektik fikrlash qobiliyatiga egalik, qabul qilgan qarori uchun javobgarlikdan qo'rqmaslik va yangiliklar o'ylab topa bilish qobiliyatini shakllantirishga imkon beradigan ijodiy tafakkur va erkin tasavvurni rivojlantirish adabiyot o'qituvchilarining asosiy yumushi hisoblanadi. O'quvchilarda ijodiy fikrlash qobiliyatini, xayol qilish istagini uyg'ota bilish o'z fikri va dunyoqarashiga ega bo'lgan barkamol avlod tarbiyasining samaradorligini ta'minlaydigan yo'ldir. Bunday avlod Vatanimizning ertangi kuni, sharafi va vijdoni bo'lib ulg'ayadi.

birge, tálimde integraciya usılınan paydalanǵanda oqıwshı dúnyanı biliwi hám oyda sáwlelendiriwde bir tárepleme emes, bálkim hár tárepleme rawajlanıwǵa erisiledi.